

Dr. Ficsor Mihály*

Az európai védjegy- és szabadalmi rendszer jövője – magyar nézőpontból

Bevezetés

Napjainkban a két legfontosabb és legpatinásabb iparjogvédelmi kategória, vagyis a védjegy és a szabadalom szabályozása és intézményrendszere számottevő átalakuláson megy át európai szinten. Az Európai Unió (EU) védjegyjogának átalakítása inkább jellemezhető szerves fejlődésként, a folyamatosságot legalább részben megőrző reformként, afféle jogi evolúcióként, miközben az európai szabadalmi rendszer küszöbön álló átépítése ennél markánsabb változásokat fog hozni, már-már „forradalmi” újdonságokkal.

Magyar nézőpontból magától értetődően az az alapvető – az európai szintű átalakításokhoz fűződő viszonyunkat is meghatározó – kérdés, hogy mindez miként hat hazai szabályozásunkra és intézményrendszerünkre, és ami még ennél is fontosabb: a hazai vállalkozásokra és más jogkeresőkre.

Az EU védjegyrendszerének reformja

Az EU védjegyrendszere (jelenleg még hatályos elnevezésével: a közösségi védjegyrendszer) az iparjogvédelmi integráció legmagasabb fokát valósítja meg: az Európai Unió egységes piacához igazodó, szupranacionális, az EU egész területére kiterjedő oltalmat biztosít egységes és autonóm szabályok szerint. A közösségi védjegyrendszerben tehát nemcsak oltalmat lehet szerezni egyetlen bejelentéssel, egyetlen eljárásban több országra (ez esetben az EU tagállamaira) kiterjedően, hanem ez az oltalom – szemben pl. az európai szabadalmi rendszer modelljével – a megadását követően sem bomlik szét nemzeti, tagállami oltalmakká, hanem e tekintetben is egységes, autonóm szabályok alá tartozik, szupranacionális – azaz uniós (a régebbi terminológia szerint: közösségi) – jelleggel érvényesül.

* *Dr. Ficsor Mihály, elnökhelyettes, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest*

A közösségi védjegyrendszer a 40/94/EK tanácsi rendelet, vagyis a régi KVR elfogadásával jött létre. A régi KVR-t többször is módosították; idővel ezért azt felváltották a rendelet ún. kodifikált – a módosításokat egységes szerkezetbe foglaló – változatával, a Tanács 207/2009/EK rendeletével (vagyis a KVR-rel).¹ A közösségi védjegyekre vonatkozó joganyaghoz hozzátartozik a Bizottság több rendelete is. A KVR általános végrehajtási rendelete a 2868/95/EK rendelet;² emellett az OHIM díjait a 2869/95/EK bizottsági rendelet³ szabályozza, míg a fellebbezési tanácsok eljárási szabályait a 216/96/EK bizottsági rendelet⁴ állapítja meg. Tartalmaz a közösségi védjegyekre vonatkozó rendelkezéseket az EU védjegyjogi irányelve (a továbbiakban: Irányelv)⁵ is; ezek a nemzeti és a közösségi védjegyek kapcsolatát szabályozzák, és a tagállamok nemzeti védjegyjogszabályaiba való átültetésük útján érvényesülnek.

Az Irányelv – mint az EU védjegyjogi szabályozásának másik fő pillére – természetesen korántsem csak a nemzeti és közösségi védjegyek kapcsolatával foglalkozik; fő célja és rendeltetése a tagállamok védjegyjogszabályainak összehangolása, harmonizálása a lajstromozással keletkező védjegyoltalom anyagi jog kérdéseit (az oltalmazható megjelöléseket, az oltalomból való kizárás feltétlen és viszonylagos okait, az oltalom tartalmát és korlátjait, stb.-t) illetően.

Az EU védjegyjogi szabályozásának reformja formailag a KVR módosításával⁶ és az Irányelv újraalkotásával⁷ valósult meg. A KVR

¹ A közösségi védjegyről szóló, 2009. február 26-i 207/2009/EK tanácsi rendelet, HL L 78., 2009. 3. 24., 1. o.

² A közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló, 1995. december 13-i 2868/95/EK bizottsági rendelet, HL L 303., 1995. 12. 15., 1. o. Az uniós jogalkotás érdekes sajátossága, hogy e bizottsági rendeletet még a régi KVR-hez, annak végrehajtására adták ki, de az hatályban maradt – a régi KVR-re utaló címmel és hivatkozásaival együtt – a kodifikált, új KVR elfogadását követően is.

³ A Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) fizetendő díjakról szóló, 1995. december 13-i 2869/95/EK bizottsági rendelet, HL L 303., 1995. 12. 15., 33. o.

⁴ A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegyek és formatervezési minták) fellebbezési tanácsainak eljárási szabályzatáról szóló, 1996. február 5-i 216/96/EK rendelet, HL L 28., 1996. 2. 6., 11. o.

⁵ A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2008. október 22-i 2008/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 299., 2008. 11. 8., 25. o.) az azonos tárgyú, 1988. december 21-i, 89/104/EGK tanácsi irányelv (HL L 40., 1989. 2. 11., 1. o.) kodifikált változata.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 rendelete (2015. december 16.) a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet és a közösségi védjegyről

módosítása – főszabályként – 2016. március 23-án lép hatályba, de a módosult rendelkezések közül több is csak 2017. október 1-jétől lesz alkalmazandó (tipikusan azok, amelyek alkalmazásához szükség lesz a Bizottság kapcsolódó – felhatalmazáson alapuló vagy végrehajtási – rendeleteinek megalkotására). Az Irányelv általános átültetési határideje 2019. január 14., de a 45. cikk esetében e határidőt kitölték öt évvel, mivel e rendelkezés több tagállamban is a jelenlegi fórumrendszer nagyobb átalakítását fogja igényelni. (Ebből már az is látszik, hogy az új irányelv tárgyköre szélesebb: immár célba veszi a védjegyeljárásokra vonatkozó tagállami jogszabályok – legalább részleges – harmonizációját is.)

A közösségi védjegyek lajstromozásáról, megújításáról, a közösségi védjegyekkel kapcsolatos egyes (törlési, megszűnés-megállapítási) jogviták rendezéséről, valamint a lajstromvezetési és hatósági publikációs feladatok ellátásáról az EU védjegy- és mintaoltalmi hivatala, a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegyek és formatervezési minták) [angol elnevezésével és rövidítésével: *Office for Harmonisation in the Internal Market (trade marks and designs)*, OHIM] gondoskodik. Az OHIM döntéseinek felülvizsgálatára szolgáló jogorvoslati fórumrendszer egyes – egyre magasabb – szintjein az OHIM fellebbezési tanácsai (KVR 135-136. cikk), az EU Törvényszéke és az EU Bírósága (EUB) található. A KVR-rel kapcsolatos európai bírósági joggyakorlat alakulásához emellett hozzájárulnak az EU Bíróságának a KVR és az Irányelv rendelkezéseit értelmező – a tagállami bíróságok által az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 267. cikke alapján kezdeményezett – előzetes döntései is. Ez a fórumrendszer a reformot követően is fennmarad, lényegi változás nélkül. Az OHIM azonban új nevet kap, egyrészt azért, hogy a feladatkörét pontosabban tükrözze az elnevezése, másrészt figyelemmel épp e feladatkörnek az elmúlt években bekövetkezett (valamennyi szellemi tulajdonjog érvényesítésének egyes kérdéseire és a szerzői jogi értelemben „árva” művek európai adatbázisára kiterje-

szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 2868/95/EK bizottsági rendelet módosításáról, valamint a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) fizetendő díjakról szóló 2869/95/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről, HL L 341, 2015. 12. 24., 21. o.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 irányelve (2015. december 16.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, HL L 336., 2015. 12. 23., 1. o.

dő) bővülésére. E hatóság új neve az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (*European Union Intellectual Property Office*) lesz.

Az Európai Unióhoz való csatlakozással hazánk területe is az EU (az akkori jogi helyzetben: a Közösség) területének részévé vált, és így Magyarország területe is annak a területnek a része lett, amelyre a KVR általános szabályai szerint közösségi védjegybejelentéssel közösségi védjegyoltalmat lehet igényelni és szerezni. A csatlakozási tárgyalásokon létrejött megállapodás alapján ezen túlmenően a csatlakozás előtt lajstromozott, illetve lajstromozásra bejelentett közösségi védjegyek oltalma is kiterjedt a csatlakozás napján hazánkra. Ennek feltételeit és különös szabályait a régi KVR-nek a csatlakozási okmánnyal megállapított 142a. cikke határozta meg (ma már e rendelkezések – változatlan tartalommal – a KVR 165. cikkében található meg). Az említett közösségi védjegyek kiterjesztésére vonatkozó – a csatlakozás kapcsán érvényesülő – rendelkezések ilyen módon és úton váltak Magyarországon alkalmazandókká; a magyar védjegy törvénybe, azaz a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvénybe (a Vt.-be) tehát nem épültek be [a Fővárosi Törvényszék hatáskörét érintő egyik szabály kivételével; ld. a Vt. 95. §-ának (1) bekezdését a közösségi védjegy használatától a KVR 165. cikkének (5) bekezdése alapján való eltiltás iránt indított pereket illetően].

A védjegyekre vonatkozó uniós joggal a Vt. az EU-hoz való csatlakozás óta – ahogy az jogharmonizációs klauzulájából is kitűnik – kettős, illetve kétféle kapcsolatban áll. Egyrészt megfelel az Irányelv (és az ún. jogérvényesítési irányelv)⁸ előírásainak [Vt. 122. § (1) bek.]; ehhez a nemzeti védjegyekre vonatkozó jogi szabályozásunkat kellett összhangba hozni az Irányelvvél⁹. Ez részben megvalósult már a Vt. elfogadásával; a harmonizáció teljessé tételét a 2003. évi CII. törvény érte el. Másrészt szolgálja a Vt. a KVR tagállami szintű végrehajtását is [Vt. 122. § (2) bek. a) pont]. A KVR azonban a tagállami átültetésre nem szoruló, anélkül is teljes egészükben kötelező és közvetlenül alkalmazandó uniós jogi aktusok, azaz a rendeletek¹⁰ közé tartozik; a Vt.-be ezért nem a

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről, HL L 157., 2004. 4. 30., 45. o.

⁹ V.ö. az EUMSZ 288. cikkével: az irányelv az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.

¹⁰ V.ö. az EUMSZ 288. cikkével: a rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.

KVR-ben foglaltakkal egyező tartalmú rendelkezéseket kellett beépíteni, hanem olyanokat, amelyek szükségesek voltak a KVR-ben foglalt – egyébként autonóm jellegű és közvetlen alkalmazást igénylő – szabályozás magyarországi alkalmazásához. Ez utóbbiakat illeszkedési szabályoknak is szokták nevezni. A közösségi védjegy jog autonóm jellege viszonylag szűk körben igényel nemzeti, tagállami illeszkedési szabályokat, annak ellenére, hogy a közösségi és a nemzeti védjegyrendszer között számos találkozási, kapcsolódási pont van. A Vt.-nek a 2003. évi CII. törvénnyel beiktatott X/A. fejezete ezeket az illeszkedési szabályokat tartalmazza. Így az a kodifikációs módszer érvényesül, hogy a közösségi védjegybejelentésekre és a közösségi védjegyekre vonatkozó rendelkezések nem elszórtan, szabályozási témánként a törvény különböző pontjain, hanem egy helyen, a Vt. harmadik részén belül, a X/A. fejezetben helyezkednek el. Ez mindazonáltal nem jelenti azt, hogy a Vt. más részeiben ne találhatnánk – kivételesen – egy-egy olyan előírást, amely a közösségi védjegyekre vonatkozik; ezek azonban csak hatásköri (utalással élő, nem érdemi) szabályok [Vt. 37. § (2) bek., 95. § (1) bek.].

A közösségi védjegyrendszernek három olyan alapelve van, amelynek különösen nagy a jelentősége az uniós és a tagállami szintű oltalmi opciók viszonyának rendezésében. Ezek a következők: 1. a közösségi védjegyoltalom egységes jellege; 2. a közösségi védjegyekre vonatkozó szabályozás autonómiája; 3. valamint a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélése (*co-existence*) és egymást kölcsönösen kiegészítő jellege (*complementarity*).

A közösségi védjegyoltalom egységes jellegéről – alapelvi szinten – a KVR 1. cikkének (2) bekezdése rendelkezik: a közösségi védjegyoltalom egységes, és a Közösség egész területén azonos hatállyal rendelkezik; csak a Közösség egésze tekintetében lajstromozható, ruházható át vagy lehet róla lemondani, illetve képezheti megszűnést megállapító vagy törlést kimondó, illetve használatát tiltó határozat tárgyát. A KVR eltérő rendelkezése hiányában ezt az elvet és jogkövetkezményeit kell alkalmazni. Ennek az elvnek a következményeit megfigyelhetjük – egyebek között – a KVR 7. cikkének (2) bekezdésében, valamint a 8. és az 53. cikkben. A 7. cikk (2) bekezdése értelmében e cikknek a feltétlen kizáró okokat meghatározó (1) bekezdését akkor is alkalmazni kell, ha a kizáró ok csak a Közösség egy részében áll fenn. Ha pl. a megjelölés leíró jellegű akár csak az EU egyetlen hivatalos nyelvén is, nem részesülhet közösségi védjegyoltalomban. A KVR 8. és 53. cikkéből pedig az következik, hogy a közösségi védjegybejelentést akkor is el kell utasítani

és a közösségi védjegyet akkor is törölni kell, ha a korábbi ütköző jog csupán egyetlen tagállamban áll fenn. Más kérdés, hogy ilyen esetben helye lehet a nemzeti védjegybejelentéssé való átalakításnak azokban a tagállamokban, amelyekben az elutasítást vagy törlést kiváltó kizáró ok nem áll fenn (KVR 112-114. cikk). Noha a közösségi védjegyoltalom egységes jellege ilyenképpen a szabályozás egészét átható alapelv, nem kivétel nélkül való. Az általános szabály [KVR 1. cikk (2) bek.] szerint a közösségi védjegy csak a Közösség egésze tekintetében képezheti a használatát tiltó határozat tárgyát. A KVR 110. és 111. cikke mindazonáltal lehetővé teszi a közösségi védjegy használatától való eltiltást egy-egy tagállam területén vagy akár – helyi jelentőségű korábbi jog alapján – azon belül egy szűkebb területen is. A KVR 165. cikkének (5) bekezdése e rendelkezésekre építve gondoskodik az EU-hoz csatlakozó új tagállamok területén a csatlakozást megelőzően szerzett jogok védelméről is (szintén lehetővé téve a közösségi védjegy használatától való eltiltást csupán az érintett tagállam területére kiterjedő – vagy akár annál szűkebb – hatállyal): a csatlakozás napját megelőzően lajstromozott vagy bejelentett közösségi védjegy használatát a KVR 110. és 111. cikke alapján meg lehet tiltani, ha a csatlakozás napja előtt az ennél korábbi védjegyet vagy az ennél korábbi más jogot az új tagállamban jóhiszeműen lajstromoztatták, jelentették be vagy szerezték meg; vagy, ahol ez alkalmazandó, az elsőbbség időpontja megelőzi ezen állam csatlakozásának napját.

A közösségi védjegyekre vonatkozó szabályozás autonómiája – összhangban a KVR mint rendelet uniós jogi jogforrási jellemzőivel is – azt jelenti, hogy a közösségi védjegyek egy elkülönült és önálló jogrend alá tartoznak, amely a KVR-ből, végrehajtási rendeleteiből, az uniós jog érvényesülésére vonatkozó elvekből, valamint az OHIM és az európai uniós bírói fórumok joggyakorlatából épül fel. A tagállamok nemzeti joga csak annyiban alkalmazandó a közösségi védjegyekre, amennyiben erre a KVR kifejezetten felhív vagy implicit módon utal. Ilyen felhívásra vagy utalásra meglepően sok példa hozható a KVR-ből. A 8. és az 53. cikkben szabályozott kizáró okok körében az egyes tagállamokban fennálló korábbi jogok mögött természetesen ott áll a nemzeti jog. A közösségi védjegy bitorlására – mind a jogkövetkezményeket, mind az eljárási szabályokat illetően – kiegészítő jelleggel alkalmazni kell a nemzeti jogot (KVR 14. cikk és X. cím). A közösségi védjegyre mint a tulajdon tárgyára az irányadó kapcsoló szabályok szerinti tagállamnak a nemzeti védjegyre ilyenként vonatkozó előírásait kell alkalmazni (KVR 16.

cikk). A KVR 83. cikke értelmében pedig az OHIM előtti eljárásokban szubszidiárius jelleggel alkalmazni kell a tagállamokban általánosan elismert eljárásjogi elveket.

A közösségi védjegy jog autonómiájának joggyakorlati és jogértelmezési jelentősége is van: az OHIM és jogorvoslati fórumai nem tartoznak annak figyelembevételével, hogy a tagállami hatóságok és bíróságok azonos vagy hasonló megjelölések, illetve védjegyek kapcsán milyen döntéseket hoztak.¹¹

A közösségi és a nemzeti védjegyrendszer együttélése mindenekelőtt azt jelenti, hogy a közösségi védjegyrendszer nem váltotta fel a nemzetit.¹² A két rendszer között hierarchia sincs (még olyan értelemben sem, mint ahogy az uniós jog szupremáciát élvez a tagállami joggal szemben). A vállalkozások szabadon dönthetnek arról, hogy megjelöléseikre közösségi vagy nemzeti oltalmat igényelnek, vagy esetleg mind a kettőt (ugyanaz a megjelölés állhat párhuzamosan közösségi és nemzeti védjegyoltalom alatt). A bejelentők e döntési szabadságát, választási lehetőségét és a két rendszer együttélésének elvét a KVR preambuluma (6) bekezdése is megerősíti: „a védjegyekre vonatkozó közösségi szabályozás ... nem lép a tagállamok védjegyekre irányadó jogszabályainak helyébe. Annak előírása, hogy a vállalkozások védjegyeiket közösségi védjegyként lajstromoztassák, nem tűnik indokoltnak. A nemzeti védjegyoltalom fennmaradása továbbra is szükséges az olyan vállalkozások számára, amelyek védjegyeikre nem igénylik a közösségi szintű oltalmat.” Az együttélés elvéből adódik az ütközések rendezésének szükségessége; az uniós védjegy jog e téren is a közösségi és a nemzeti védjegyek egyenrangúságát veszi alapul. A tagállamok korábbi nemzeti védjegyei éppúgy a közösségi védjegybejelentéssel szembeni felszólalás és a közösségi védjegy törlésére irányuló kérelem alapjául szolgálhatnak, mint ahogy a közösségi védjegyek is ugyanilyen módon jöhetnek szóba korábbi védjegyekként a nemzeti védjegybejelentések és védjegyek kapcsán [KVR 8., 41-42., 53. és 56-57. cikk, Irányelv 4. cikk, Vt. 76/C. §].

Az EU védjegy jogi szabályozásának reformja nem változtat e három vezérlő elven. Sőt, a koegzisztencia elvét az eddiginél is hangsúlyo-

¹¹ C-238/06 P, *Develey Bottle*, 56. pont; T-122/99, *Soap Bar Shape*, 60-61. pont; T-32/00, *Electronica*, 45-46. pont; T-281/02, *Mehr für Ihr Gold*, 35. pont; T-322/03, *Weisse Seiten*, 30. pont.

¹² „[A] védjegyek oltalmát az Unión belül több oltalmi rendszer párhuzamos fennállása jellemzi”, C-149/11, *ONEL/OMEL*, 26. pont. Ld. még: C-235/09, *DHL Express France (WEBSHIPPING)*, 41. pont; C-190/10, *GENESIS*, 30-31. és 35. pont.

sabban jeleníti meg: egyrészt a rendelet preambulumban,¹³ másrészt azzal, hogy európai uniós jogi alapot teremt és kiszámítható finanszírozási mechanizmust vezet be az EU és a tagállamok védjegyhatóságai közötti együttműködés és joggyakorlati konvergencia számára.¹⁴

Mindezekből adódóan az EU védjegyrendszerének működéséből adódó hazai hatások várhatóan nem fognak gyökeresen eltérni az eddig megfigyeltektől. Fennmarad a közösségi (új névvel: európai uniós) védjegyek egyre növekvő szerepének, emelkedő számának tendenciája. Ahogy az EU-hoz való csatlakozást követően eddig is, a külföldiek a jövőben is jellemzően (ha nem is kizárólag) az EU védjegyhatóságánál fognak igényelni (és szerezni) – Magyarország területére is kiterjedő hatályú – védjegyoltalmat, és csak elenyésző számban fognak hazánkra nézve nemzeti vagy nemzetközi úton (vagy ilyen úton is) oltalmat kérni. Ebből adódóan a magyar hatóságnál, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál (az SZTNH-nál) benyújtott nemzeti védjegybejelentések túlnyomó része – több mint 90%-a – várhatólag a jövőben is hazai vállalkozásoktól fog származni, miközben a Szellemi Tulajdon Világszervezete (*World Intellectual Property Organization*, WIPO) által működtetett nemzetközi – ún. madridi – rendszerben benyújtott, Magyarországot is megjelölő nemzetközi védjegybejelentések száma feltehetőleg stagnálni fog a mai 1500-1600-as éves szinten. Így rajzolódhat ki az a sajátos „oltalmi térkép”, hogy a 2014-ben Magyarországon hatályos védjegyek közül 55 ezer volt nemzeti, 108 ezer nemzetközi és 1 100 ezer közösségi – úgy, hogy az utóbbiak mennyisége évről-évre mintegy 110-120 ezerrel csak tovább nő.

Mindazonáltal az EU védjegyjogi reformja inkább az uniós és a tagállami védjegyrendszerek közötti egyensúly erősítése irányában hat, ami elsősorban két tényezőnek köszönhető: a hivatalok közötti együttműködés és joggyakorlati konvergencia – már említett – intézményesítésének, valamint annak, hogy sikerült az uniós szintű oltalom hatósági

¹³ A KVR-t módosító rendelet preambulumban (6) bekezdése szerint „... a nemzeti védjegyek továbbra is szükségesek azon vállalkozások számára, amelyek nem akarják uniós szintű oltalom alá helyezni védjegyeiket, illetve amelyek nem képesek uniós szintű oltalmat szerezni, annak ellenére, hogy a nemzeti oltalom megszerzése nem ütközik esetükben akadályba. A védjegyoltalomért folyamodó egyes személyek belátására kell bízni annak eldöntését, hogy a megjelölésre kizárólag nemzeti védjegyként igényelnek-e oltalmat egy vagy több tagállamban, vagy kizárólag európai uniós védjegyként, vagy európai uniós és nemzeti védjegyként egyaránt.”

¹⁴ Ld. különösen a KVR új 123c. cikkét.

díjait az eddigi nagyságrenden belül tartani.¹⁵ Megkockáztatható, hogy a reform eredményeként a nemzeti védjegyoltalom korszerű és „versenyképes” feltételekkel marad fenn az uniós szintű oltalom opciója mellett, azt jól kiegészítve, és így a jövőben is ki tudja elégíteni a lokális, tagállami szintű oltalom iránti – állandónak mondható, hosszútávon is bizonytalansággal fennmaradó – igényt.

Az egységes hatályú európai szabadalom és az Egységes Szabadalmi Bíróság rendszerének létrehozása

Az európai szabadalmi rendszer átfogó reformjának egyik fő pillérét az európai uniós jogalkotás, a másikat pedig az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás (ESZB-megállapodás)¹⁶ hozta létre.

Az Európai Unió jogalkotási rendjén belül, de ún. megerősített együttműködés keretében¹⁷ fogadták el az egységes hatályú európai szabadalomra vonatkozó rendeleteket:

¹⁵ A szóban forgó egyensúly megerősített újradefiniálásához az EUB ítéletei is hozzájárultak a közelmúltban, különösen az érdemi magyar részvételt is hozó ONEL- és Iron & Smith-ügyekben: C-149/11, ONEL/OMEL, C-125/14, Iron & Smith. Hasonló kiegyenlítő-kiegyensúlyozó hatása lehet annak is, hogy az új Irányelv a tagállami védjegyeljárások szabályozását is összehangolja – legalábbis a főbb kérdésekben –, ami a kiszámíthatóság erősítésével javíthatja a nemzeti oltalomszerzési opció vonzerejét.

¹⁶ Megállapodás az egységes szabadalmi bíróság létrehozásáról (2013/C 175/01), HL C 175., 2013. 6. 20., 1. o.; *Agreement on a Unified Patent Court*, (2013/C 175/01), OJ C 175, 20.6.2013, p. 1. A megállapodás magyar címe nem egyezik meg az angollal (sem a franciával és a némettel), a megállapodás 88. cikkének (1) bekezdése szerint viszont csak e három utóbbi nyelven tekinthető egyformán hitelesnek a megállapodás szövege. Az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett magyar változat – egyelőre – nem tekinthető hitelesnek sem belső jogi szempontból (hiszen a megállapodást Magyarországon törvény még nem hirdette ki), sem nemzetközi jogilag, hiszen a megállapodás 88. cikkének (2) bekezdése értelmében a hiteles magyar szöveg megállapításához az Igazgatási Bizottság jóváhagyására lenne szükség. A megállapodás szövege elérhető az Egységes Szabadalmi Bíróság Előkészítő Bizottságának honlapján: <http://unified-patent-court.org/images/documents/upc-agreement.pdf>.

¹⁷ Ld. az Európai Unióról szóló szerződés 20. cikkét, valamint az Európai Unió működéséről szóló szerződés 326-334. cikkét. Ld. továbbá az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködésre való felhatalmazásról szóló, 2011. március 10-i 2011/167/EU tanácsi határozatot (HL L 76., 2011. 3. 22., 53. o.) és az Európai Unió Bíróságának 2013. április 16-i ítéletét a C-274/11. és C-297/11. sz. Spanyolország és Olaszország kontra Tanács egyesített ügyekben. Az

- az 1257/2012/EU rendeletet az egységes hatályú európai szabadalomról (rendes jogalkotási eljárásban, az EUMSZ 118. cikkének első albekezdése alapján) (a továbbiakban: Szabadalmi Rendelet);¹⁸

- az 1260/2012/EU rendeletet az egységes szabadalom fordítási követelményeiről (különleges jogalkotási eljárásban, egyhangúsággal az EUMSZ 118. cikkének második albekezdése alapján) (a továbbiakban: Fordítási Rendelet).¹⁹

Az ESZB-megállapodás az egységes hatályú európai szabadalom rendszerének másik fő pillére. A megállapodás célja az egységes hatályú európai szabadalmakkal és a „klasszikus” európai szabadalmakkal összefüggő peres eljárások lefolytatására hivatott bírósági szervezet létrehozása. Az ESZB-megállapodás az Európai Unió (egyres) tagállamai között létrejött nemzetközi szerződés, amelynek sem az Európai Unió maga, sem az EU-n kívüli valamely más állam nem részese és nem is válhat azzá.²⁰ E konstrukciót a tagállamok az Európai Unió Bíróságának (az EUB-nak) a megállapodás korábbi változatáról adott 1/09. sz. véleménye²¹ nyomán alakították ki és fogadták el. A megállapodás e korábbi tervezete ugyanis még olyan ún. vegyes szerződés megkötését irányozta volna elő, amelynek az EU tagállamai mellett részesévé váltak volna az Európai Szabadalmi Egyezménynek (az ESZE-nek) az EU-n kívüli szerződő államai és maga az Európai Unió is. Az EUB a megállapodás-tervezetet nem találta összeegyeztethetőnek az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) és az EUMSZ rendelkezéseivel. Az ennek nyomán

ítélet elutasította a Spanyol Királyságnak és az Olasz Köztársaságnak a szóban forgó tanácsi határozat megsemmisítésére irányuló keresetét.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1257/2012/EU rendelete (2012. december 17.) az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, HL L 361., 2012. 12. 31., 1. o.

¹⁹ A Tanács 1260/2012/EU rendelete (2012. december 17.) az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködésnek az alkalmazandó fordítási szabályok tekintetében történő végrehajtásáról, HL L 361., 2012. 12. 31., 89. o.

²⁰ A megállapodás – preambuluma és 1. cikke szerint – a szerződő tagállamok között jön létre; a 2. cikk b) és c) pontjában található fogalom-meghatározások szerint tagállamon az EU valamely tagállamát, szerződő tagállamon pedig bármely olyan tagállamot kell érteni, amely az ESZB-megállapodásnak részes fele. A 84. cikkből következően pedig a megállapodás csak az EU tagállamai előtt áll(t) nyitva aláírásra, és csak az EU tagállamai erősíthetik meg a megállapodást vagy csatlakozhatnak hozzá.

²¹ 2011. március 8-i 1/09. sz. vélemény (EBHT 2011., I-01137 o.).

átdolgozott megállapodás-tervezet (lehetséges) szerződő feleinek körét szűkítették az EU tagállamaira.

Mivel az ESZB-megállapodás teremti meg az egységes hatályú európai szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákban eljáró bírósági fórum-rendszert,²² a Szabadalmi Rendelet és a Fordítási Rendelet az ESZB-megállapodás nélkül nem alkalmazható. Az említett két uniós rendelet alkalmazásának kezdetét ezért az ESZB-megállapodás hatálybalépéséhez kötötték hozzá: mindkét rendeletet csak az ESZB-megállapodás hatálybalépésétől kezdődően lehet alkalmazni.²³ Emellett valamely európai szabadalom egységes hatálya csak azokban a tagállamokban áll be, amelyekre az egységes hatály bejegyzésének időpontjában az ESZB joghatósága kiterjed, tehát azokban a tagállamokban, amelyek már ratifikálták a megállapodást.²⁴ Ebből következően az ESZB-megállapodás ratifikációjáról való döntés az arról való döntést is jelenti, hogy az egységes szabadalmi oltalom hatálya kiterjedjen-e hazánkra is.

Az említett két uniós rendelet közül a Szabadalmi Rendelet célja a belső piac igényeit kiszolgáló egységes hatályú európai szabadalom létrehozása, amely a megerősített együttműködésben részt vevő 26 tagállam (Spanyolország és Horvátország kivételével valamennyi EU tagállam) területén hatályos, és amelyet e 26 tagállam összességére vonatkozóan lehet majd korlátozni, átruházni, megsemmisíteni, illetve oltalmá-

²² A Szabadalmi Rendelet preambulumának (24) és (25) bekezdése szerint „az egységes hatályú európai szabadalmakkal kapcsolatos bírászkodást az európai szabadalmak és az egységes hatályú európai szabadalmak egységes szabadalmi bírászkodási rendszerét felállító aktusnak kell létrehoznia és szabályoznia”; „az egységes hatályú európai szabadalmakkal kapcsolatos ügyeket tárgyaló Egységes Szabadalmi Bíróság felállítása létfontosságú az ilyen szabadalmak megfelelő működése, az ítélezési gyakorlat következetessége és az ebből fakadó jogbiztonság, valamint a szabadalom jogosultjai számára a költséghatékonyság biztosítása érdekében. Ezért alapvető jelentősége van annak, hogy a részt vevő tagállamok nemzeti alkotmányos és parlamenti eljárásaikkal összhangban megerősítsék az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodást, és megtegyék a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy ez a Bíróság minél hamarabb megkezdhesse működését.”

²³ Szabadalmi Rendelet 18. cikk (2) bek., Fordítási Rendelet 7. cikk (2) bek.

²⁴ A Szabadalmi Rendelet 18. cikkének (2) bekezdése értelmében – a 3. cikk (1) és (2) bekezdésében, valamint a 4. cikk (1) bekezdésében található általános szabályoktól eltérően – „az az európai szabadalom, amelynek egységes hatályát bejegyezték az egységes szabadalmi oltalom nyilvántartásába, csak azon részt vevő tagállamokban rendelkezik egységes hatállyal, amelyekben az Egységes Szabadalmi Bíróság az egységes hatályú európai szabadalmak tekintetében a bejegyzés napján kizárólagos joghatósággal rendelkezik”.

nak megszűnését megállapítani.²⁵ E főszabálytól tér el az előző pontban említett – a rendelet 18. cikkének (2) bekezdésében található – átmeneti rendelkezés, amely az ESZB-megállapodás fokozatos hatálybalépésével és ezáltal az egységes hatály fokozatos területi kiterjedésével számol.

A nemzeti szabadalmak és az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) által – a bejelentő választása szerinti államokra nézve – központilag megadott európai szabadalmak eddig ismert rendszere az új szabályok hatálybalépését követően is megmarad;²⁶ az „egységes hatályú európai szabadalom” az európai szabadalmak speciális válfaját fogja képezni.²⁷ A szabadalmas a „hagyományos” európai szabadalom megadásától számított egy hónapon belül kérheti majd az ESZH-től, hogy az európai szabadalmat egységes hatállyal vegyék lajstromba.²⁸ Az egységes hatályú európai szabadalmak és fenntartási díjaik adminisztrációját, valamint az ezzel összefüggő lajstromvezetési feladatokat – a részt vevő tagállamok összességének megbízása alapján – az ESZH fogja ellátni.²⁹ Ennek jogi hátterét az teremti meg, hogy a Szabadalmi Rendelet az ESZE 142. cikke alá tartozó külön megállapodásnak minősül.³⁰ Intézményi vonzatát pedig az képezi, hogy a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamok az ESZE 145. cikke alapján létrehozták az Európai Szabadalmi Szervezet (ESZSZ) Igazgatótanácsának „albizottságát” (az ún. *Select Committee*-t) a Szabadalmi Rendeletnek és a Fordítási Rendeletnek az ESZSZ-en belül történő végrehajtása érdekében.³¹

A Fordítási Rendelet értelmében az egységes hatályú európai szabadalmaknak a 26 tagállam területén való hatályosulásához – egy külön szabályozott átmeneti időszakon túl – nem lenne szükség további fordítások benyújtására azt követően, hogy az európai szabadalmat megadták, a megadott szabadalom szövegét pedig (a leírást a megadás nyelvén, azaz angolul, németül vagy franciául; az igénypontokat pedig

²⁵ Szabadalmi Rendelet 3. cikk.

²⁶ Szabadalmi Rendelet (26) preambulum-bekezdés.

²⁷ Szabadalmi Rendelet 2. cikk c) pont.

²⁸ Szabadalmi Rendelet 4. cikk, 9. cikk (1) bek. g) és h) pont. A rendelet 18. cikkének (6) bekezdése a folyamatban lévő európai szabadalmi bejelentések kapcsán is módot ad az egységes hatály igénylésére, azaz erre vonatkozó kérelmet be lehet majd nyújtani minden olyan európai szabadalom esetében, amelyet a rendelet hatálybalépését követően adnak meg.

²⁹ Szabadalmi Rendelet 9. cikk (1) bek., ESZE 143. cikk.

³⁰ Szabadalmi Rendelet 1. cikk (2) bek.

³¹ Szabadalmi Rendelet 9. cikk (2) bek.

mindhárom nyelven) közzétették.³² Ennek alapján az oltalom terjedelmét meghatározó igénypont-sorozat az ESZH három hivatalos nyelvén (angolul, franciául és németül), a leírás pedig a megadás nyelvén (angolul vagy franciául vagy németül) lesz hozzáférhető (és ez utóbbi képezi majd a szabadalom hivatalos szövegét is). Európai szabadalmi bejelentést ezentúl is bármilyen nyelven lehet majd tenni, az ESZE alapján előírt kéthónapos határidőn belül azonban továbbra is angolra, németre vagy franciára kell fordítani annak érdekében, hogy az ESZH elbírálja azt.³³ A Fordítási Rendelettel bevezetett újítás e téren abban áll, hogy – egy bizonyos „plafonig”, felső összeghatárig – megtérítik ennek a fordításnak a költségeit azok³⁴ számára, akik a bejelentést az EU olyan hivatalos nyelvén teszik meg, amelyik az ESZH-nak nem hivatalos nyelve.³⁵

Jogvita esetén a szabadalmasnak az egységes hatályú szabadalom teljes fordítását el kell készítenie az állítólagos bitorló lakóhelyének vagy a bitorlás helyének, illetve az eljáró bíróság székhelyének megfelelő tagállam hivatalos nyelvére. Az eljáró bíróságnak a kártérítési igények megítélése kapcsán figyelembe kell majd vennie, ha ezt megelőzően az állítólagos bitorló nem férhetett hozzá a szabadalom szövegéhez a saját nyelvén, és ezért nem volt tőle ésszerűen elvárható, hogy felismerje: bitorlást követ el (az objektív jogkövetkezmények – pl. a további jogsértéstől való eltiltás – azonban mindenképpen, ilyen esetben is alkalmazhatók lennének).³⁶ Mindemellett az ESZH a gépi (automatizált, online hozzáférhető) fordítások olyan rendszerét építi ki, amely ingyenes hozzáférést biztosít a közzétett szabadalmi bejelentések és a megadott szabadalmak fordításához az EU valamennyi hivatalos nyelvén. Mindez azonban csupán a „szabadalmi tájékoztatás” céljait fogja szolgálni, a gépi úton előállt fordítások ugyanis nem rendelkeznek majd joghatással. Szintén joghatás nélküli fordítások lesznek a szabadalom szövegének azok a nyelvi verziói, amelyeket „a jó minőségű gépi fordítások rendelkezésre állásáig” (de legfeljebb 12 évig) tartó átmeneti időszakban kell

³² Fordítási Rendelet 3. cikk (1) bek., 6. cikk.

³³ Ld. az ESZE 14. cikkének (2) bekezdését és az ESZE Végrehajtási Szabályzatának (ESZE VSZ) 6. szabályát. Az ESZE 2000-ben felülvizsgált szövegét a 2007. évi CXXX. törvény, az ESZE VSZ-t a 319/2007. (XII. 5.) Korm. rendelet hirdette ki.

³⁴ Feltéve, hogy a kompenzációt igénylő személy EU-tagállamban honos kis- vagy középvállalkozás, természetes személy, non-profit szervezet, egyetem vagy közfinanszírozású kutatóhely.

³⁵ Fordítási Rendelet 5. cikk.

³⁶ Fordítási Rendelet 4. cikk.

majd a szabadalmasoknak a megadásról szóló értesítés meghirdetését követő egy hónapon belül, az egységes hatály bejegyzése iránti kérelemmel együtt benyújtaniuk. Ezek a franciául vagy németül megadott európai szabadalmak esetében angol fordítások lesznek, angolul megadott európai szabadalmak esetében pedig az EU bármely más hivatalos nyelven készült fordítások.³⁷

Az európai szabadalmi reform 2015 decemberében újabb mérőföldkőhöz érkezett azzal, hogy az ESZSZ Igazgatótanácsának már említett albizottsága (vagyis az ún. *Select Committee*) elfogadta az egységes hatályú európai szabadalmak adminisztrációjához szükséges és a rendszer finanszírozásához kapcsolódó valamennyi végrehajtási jellegű szabályzatot. Ezek a következők:

- az európai szabadalmakra bejegyezhető egységes hatály adminisztrációjáról szóló szabályzat;

- az egységes hatályú európai szabadalmak után fizetendő fenntartási díjakról szóló szabályzat (amelynek eredményeképpen a fenntartási díjak mértékét az ún. „*true TOP4*” szinten állapították meg, azaz a díj mértékét annak a négy tagállamnak az összesített nemzeti fenntartási díjai adják majd ki, amelyekben a legtöbb európai szabadalmat hatályosítják);

- a költségvetési és pénzügyi szabályzat (amelynek értelmében az egységes hatályú európai szabadalmak adminisztrációjával járó költségeket – ideértve a fordítási kompenzációs mechanizmus költségeit is – nem a fenntartási díjakból az ESZH-t megillető 50% terhére, hanem a tagállamok között felosztandó 50%-os hányadból kell fedezni); valamint

- az egységes hatályú európai szabadalom után fizetendő fenntartási díjakból a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamoknak jutó 50%-os hányad felosztási kulcsára vonatkozó szabályzat (amelynek eredményeképpen Magyarországnak a felosztani rendelt összegből, azaz a díjbevételek az egységes hatályú európai szabadalmak adminisztrációs költségeivel csökkentett 50%-ából 1,48% jut majd).

A fenntartási díjak felosztását szabályozó kulcs kapcsán az albizottság jóváhagyta annak a – „biztonsági hálóként” is emlegetett – mechanizmusnak a bevezetését is, amelynek célja, hogy támogassa a tagállamokat abban az esetben, ha az egységes hatályú és a „klasszikus” európai szabadalmakból befolyó összesített bevételeik alatta maradnának az egységes szabadalmi rendszer indulását megelőző évben (vagyis vár-

³⁷ Fordítási Rendelet 6. cikk.

hatólag 2016-ban) az európai szabadalmak fenntartási díjaiból származó bevételeikhez képest. A biztonsági hálót 5 évre hozzák létre, a későbbiekben 5-5 éves periódusokra történő meghosszabbítási lehetőséggel. A bevétel-kiesést elszenvedő tagállamok a veszteségeik 70%-áig lesznek jogosultak erre a fajta kompenzációra.

A *Select Committee* feladatai közé tartozott továbbá a Fordítási Rendelet végrehajtásával összefüggésben a fordítási kompenzációs mechanizmus részletszabályainak kidolgozása is. Ezek értelmében – szabadalmanként 500 eurós átalányösszeggel – megtérítik a szabadalmi bejelentés fordításának a költségeit azok számára, akik a kedvezményezett körbe (tehát az EU-ban honos természetes személyek, kkv-k, közfinanszírozási kutatóhelyek, egyetemek vagy non-profit szervezetek közé) tartoznak, és a bejelentést az EU olyan hivatalos nyelvén teszik meg, amelyik az ESZH-nak nem hivatalos nyelve.

Mindeközben az ESZH a szabadalmi iratok gépi fordítási rendszerének kidolgozásában komoly előrehaladást ért el. A munkafolyamatok 2015-ben lezárultak: angolról és angolra 31 más nyelvvel (köztük a magyarral) párba állítva, franciáról és a németről, illetve franciára és németre pedig 27 nyelvvel (köztük a magyarral) párba állítva lehet online – automatikus és díjmentes – gépi fordításokat készíttetni.

A megújuló európai szabadalmi rendszer másik – a jogérvényesítési oldalon található – pillére az előzőekben már említett ESZB-megállapodás. E megállapodás a részes tagállamok nemzeti bíróságainak egyes feladatait átvevő közös, nemzetközi bírósági szervezetet hoz létre mind az egységes hatályú, mind a „hagyományos” európai szabadalmakkal³⁸ összefüggő jogviták rendezésére.³⁹ A reform eredményeképpen tehát a „klasszikus” európai szabadalmakra vonatkozó szabályrendszer is változik: egyfelől azért, mert az ESZB-megállapodás lényegében az oldalom tartalmát is egységesíti az ESZB-megállapodásban részes államokban, másfelől pedig azért, mert a velük kapcsolatos jogérvényesítési és megsemmisítési eljárások – az alapesetben hétéves átmeneti időszak lejártát követően, az ESZB kizárólagos joghatósága eredményeképpen – kikerülnek a tagállami bíróságok és hatóságok hatásköréből.

³⁸ ESZB-megállapodás 3. cikk.

³⁹ Azok a tagállamok, melyek nem részesei az egységes szabadalom területén létrehozott megerősített együttműködésnek, a területükön hatályos európai szabadalmak tekintetében lehetnek a megállapodás részesei.

Az ESZB kizárólagos hatáskörébe elsődlegesen az (egységes hatályú és „hagyományos”) európai szabadalmak bitorlásával és érvényességével (megsemmisítésével) kapcsolatos ügyek tartoznak (ideértve az európai szabadalmi bejelentésekkel és az ilyen szabadalmak oltalmi idejét meghosszabbító kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal kapcsolatos ügyeket is),⁴⁰ kiegészülve néhány egyéb feladattal. Az ESZB jár el a következő ügyekben:⁴¹

- a tényleges bitorlás vagy azzal fenyegető cselekmények tárgyában indított keresetek, a hasznosítási engedélyeket érintő viszontkeresetek, nemleges megállapítás iránti keresetek;

- az ideiglenes és biztosítási intézkedések iránt indított keresetek, a szabadalmak megsemmisítése iránti keresetek, viszontkeresetek;⁴²

- a közzétett szabadalmi bejelentés által biztosított ideiglenes oltalom alapján benyújtott kártérítési keresetek vagy kártalanítási keresetek;

- a találmánynak a szabadalom megadását megelőző hasznosításával, illetve az előhasználati joggal kapcsolatos keresetek;

- a Szabadalmi Rendelet 8. cikke szerinti licenciadíjjal kapcsolatos keresetek;

- az ESZH által az egységes hatályú szabadalomra vonatkozóan - a Szabadalmi Rendelet 9. cikke alapján – hozott határozatokkal kapcsolatos keresetek.

Az ESZB határozatainak hatálya az egységes szabadalom esetében a megerősített együttműködésben részt vevő valamennyi tagállam területére,⁴³ európai szabadalom esetében pedig azoknak a szerződő tagállamoknak a területére terjed ki, amelyekben az adott európai szabadalom hatályos.⁴⁴

Az ESZB a helyi (vagy regionális) divíziókból és a központi divízióból álló Elsőfokú Bíróságból és Fellebbviteli Bíróságból tevődik

⁴⁰ ESZB-megállapodás 3. cikk.

⁴¹ ESZB-megállapodás 32. cikk (1) bek.

⁴² Ezekkel egy tekintet alá esnek a kiegészítő oltalmi tanúsítványok érvénytelenségének megállapítása iránti keresetek és viszontkeresetek, amelyeket a 32. cikk (1) bekezdésének d) és e) pontja szintén felsorol.

⁴³ De ld. a Szabadalmi Rendelet 18. cikkének (2) bekezdésében található átmeneti szabályt.

⁴⁴ ESZB-megállapodás 34. cikk.

össze,⁴⁵ olyan – nemzetközi összetételű – tanácsokkal, amelyekben a szükséges műszaki szakértelmet is biztosítják.⁴⁶ Helyi divízióknak a saját területén történő létrehozását bármely szerződő tagállam kezdeményezheti; egynél több, de legfeljebb négy helyi divízió azonban csak meghatározott szabadalmi ügyszám felett létesíthető. A helyi divíziót felállító tagállam biztosítja a divízió működtetéséhez szükséges infrastruktúrát. Regionális divízió közös felállítását két vagy több tagállam kérelmezheti. E tagállamok közösen gondoskodnak az infrastruktúráról és jelölik ki az érintett regionális divízió székhelyét; a regionális divízió tarthat tárgyalásokat a székhelyén kívül is, akár több helyszínen is.⁴⁷

Az ESZB Elsőfokú Bíróságának központi divíziója Párizsban fog működni, de a központi divízió intézményi keretein belül két szakosodott szekció is létrejön: az egyik Londonban (elsősorban gyógyszeripari ügyekben), a másik Münchenben (főként gépipari területen).⁴⁸ A mediációs és választottbíróági központnak⁴⁹ Ljubljana és Lisszabon ad otthont,⁵⁰ a Fellebbviteli Bíróság székhelye pedig Luxembourg lesz.⁵¹ Az ESZB bíráinak képzési rendszeréhez kapcsolódó infrastruktúra – az ún. képzési központ – Budapesten kapott helyet.⁵²

Az ügyeknek az Elsőfokú Bíróság egyes divíziói közötti megosztásáról a megállapodás 33. cikke részletesen rendelkezik. Több kérdésben (pl. megsemmisítési, nemleges megállapítási vagy az ESZH határozatainak felülvizsgálatával kapcsolatos ügyekben) eleve a központi divízió eljárását írja elő, míg más esetekben e divízió felé „tereli” a feleket és az eljárásokat.⁵³ Az ESZH-határozatok felülvizsgálata kivételével a felek mindazonáltal bármely ügyben megválaszthatják az eljáró fórumot az Elsőfokú Bíróságon belül, azaz megállapodhatnak abban, hogy a keresettel az általuk kiválasztott divízióhoz fordulnak; a megállapodás külön megerősíti, hogy a választott divízió lehet a központi divízió is.

⁴⁵ ESZB-megállapodás 6. cikk (2) bekezdés; e rendelkezés az ESZB külön szerveként említi a Hivatal (vagyis a *Registry*-t).

⁴⁶ ESZB-megállapodás 8. cikk.

⁴⁷ ESZB-megállapodás 7. cikk és 37. cikk (1) bek.

⁴⁸ ESZB-megállapodás 7. cikk (2) bek. és II. melléklet.

⁴⁹ Az ESZB-megállapodásnak a Hivatalos Lapban megjelent magyar szövege szerinti megnevezés: „Szabadalmi Közvetítési és Választottbíróági Központ”.

⁵⁰ ESZB-megállapodás 35. cikk (1) bek.

⁵¹ ESZB-megállapodás 9. cikk (5) bek.

⁵² ESZB-megállapodás 19. cikk (1) bek.

⁵³ Ld. erre példaként a 33. cikk (1) bekezdésének utolsó előtti és utolsó albekezdését, (2) bekezdésének második albekezdését vagy (3) bekezdésének c) pontját.

Az ESZB a határozatait a megállapodás rendelkezéseire, az uniós jogra (ideértve a Szabadalmi Rendeletet és a Fordítási Rendeletet), az ESZE rendelkezéseire és a nemzeti jogra alapozza, továbbá az alkalmazandó jog részét képezik a szabadalmakra vonatkozó és valamennyi szerződő tagállamra nézve kötelező egyéb nemzetközi megállapodások is. Az ESZB-megállapodás maga is tartalmaz anyagi jogi rendelkezéseket (pl. a közvetlen és közvetett bitorlás eseteit, az európai szabadalom hatályának korlátait illetően).⁵⁴ Az ESZB-megállapodás 24. cikkének (2) bekezdése pedig a következő kollíziós jogi normát tartalmazza: ha az ESZB „határozatai a nemzeti jogon alapulnak, beleértve adott esetben a nem szerződő államok jogát is, az alkalmazandó jog meghatározására az alábbi módon kerül sor:

a) az uniós jog közvetlenül alkalmazandó, nemzetközi magánjogi szabályokat tartalmazó rendelkezései által, vagy

b) az uniós jog közvetlenül alkalmazandó rendelkezéseinek hiányában vagy ha ezek nem alkalmazandók, nemzetközi magánjogi szabályokat tartalmazó nemzetközi jogi aktusok által; vagy

c) az a) és b) pontban említett rendelkezések hiányában a Bíróság által meghatározott, nemzetközi magánjogról szóló nemzeti rendelkezések által.”⁵⁵

Az ESZB az uniós jog elsőbbségének tiszteletben tartásával működik (és ezért a tagállamok felelősséggel is tartoznak), az uniós jog értelmezésének és érvényességének kérdéseiben – az előzetes döntéshozatali eljárás segítségével – szorosan együttműködve az EUB-val. A megállapodás szerződő felei között sem az EU, sem harmadik országok nem jelennek meg, erre tekintettel az ESZB az Unió bírósági szervezetrendszerébe oly módon illeszkedik, hogy az uniós jog szempontjából nemzeti bíróságnak minősül. Az uniós jog helyes alkalmazása és egységes értelmezése érdekében az ESZB az EUMSZ 267. cikkével összhangban az EUB-hez fordul. Ha elsőfokú eljárásban merül fel az uniós jog értelmezését, érvényességét érintő kérdés, akkor lehetőségként kínálkozik az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése, a Fellebbviteli Bíróság előtti eljárásban pedig kötelezettséggként. A szerződő tagállamok egyetemleges kártérítési felelősséggel tartoznak mindazért a ká-

⁵⁴ ESZB-megállapodás 25-30. cikk.

⁵⁵ Ehhez az ESZB-megállapodás 24. cikkének (3) bekezdése hozzáfűzi: „[a] nem szerződő államok jogát kell alkalmazni, amikor a (2) bekezdésben említett szabályok alkalmazásából ez következik, különösen a 25–28., valamint az 54., 55., 64., 68. és 72. cikkel kapcsolatban”.

rért, amelyet az ESZB Fellebbviteli Bírósága az uniós jogot sértő döntése révén okoz. Az érintett fél a lakóhelye/székhelye (másodsorban a telephelye, harmadsorban a Fellebbviteli Bíróság székhelye) szerinti szerződő tagállamban nyújthatja be a kártérítési keresetet, amelynek sikeres elbírálása esetén az eljáró bíróság szerinti szerződő tagállam köteles a teljes kártérítési összeget megfizetni. Az adott tagállam a kifizetett összeg vonatkozásában a többi tagállamtól arányos (az ESZB költségeihez való tagállami hozzájárulások hányadával megegyező arányú) hozzájárulásra jogosult. Az ESZB tevékenységéért közvetlenül a szerződő tagállamok tartoznak egyetemleges felelősséggel, valamennyi szerződő tagállam egyéni felelősségének megállapítása érdekében pedig az EUMSZ 258-260. cikkei szerinti kötelezettségszegési eljárás indítható.⁵⁶

Az ESZB előtti eljárásban a feleket a valamely szerződő tagállam területén bírósági képviselőre jogosult ügyvédek vagy – „megfelelő képesítéssel” rendelkező – európai szabadalmi ügyvivők képviselhetik, akiknek a munkáját felszólalási joggal rendelkező, „kísérő személyként” eljáró egyéb szabadalmi ügyvivők segíthetik.⁵⁷

Az eljárás nyelve az ESZB divíziójának otthont adó szerződő tagállam hivatalos nyelve vagy pedig – közös regionális divízió esetében – az érintett szerződő tagállamok által kijelölt hivatalos nyelv; mindkét esetben dönthetnek úgy az érintett szerződő államok, hogy az adott divízió előtti eljárás nyelveként az ESZH hivatalos nyelvét jelölik ki (vagy azt is kijelölik ekként). A központi divízió előtti eljárásban az eljárás nyelve a szabadalom nyelve, vagyis az az ESZH-nyelv, amelyen az adott szabadalmat megadták. A felek az eljáró tanács jóváhagyásával a helyi és regionális divízióknál is megállapodhatnak arról, hogy a szabadalom nyelvét választják.⁵⁸ A felek egyetértésével az eljáró tanács célszerűségi és méltányossági szempontok alapján dönthet úgy, hogy a szabadalom nyelve legyen az eljárás nyelve. Az Elsőfokú Bíróság elnöke valamelyik fél kérésére és a többi fél meghallgatását követően, méltányossági és egyéb szempontok alapján dönthet úgy, hogy az eljárás nyelveként a szabadalom nyelvét használják. Másodfokon, a Fellebbviteli Bíróság előtt az eljárás nyelve főszabályként az elsőfokú eljárásával egyezik

⁵⁶ ESZB-megállapodás 20-23. cikk.

⁵⁷ ESZB-megállapodás 48. cikk.

⁵⁸ Az ESZB eljárási szabályzatának tervezete szerint az eljáró tanács jóváhagyásának hiányában a felek mindazonáltal kérhetik, hogy ügyükben más divízió járjon el, nyilván az általuk választott nyelven. Ez következik egyébként az ESZB-megállapodás 33. cikkének (7) bekezdéséből is.

meg. Bármelyik fél kérelmére, a szükségesnek ítélt mértékben a tárgyaláson tolmácsolást fognak biztosítani, és a nyelvi akadályok leküzdése érdekében – bizonyos feltételekkel – a központi divízió előtti eljárásokban a dokumentumok fordítását is lehet majd igényelni.

A megállapodás végrehajtásával és alkalmazásával kapcsolatos feladatok és döntések az Igazgatási Bizottság, a Költségvetési Bizottság és a Tanácsadó Bizottság hatáskörébe tartoznak. (A bírójelöltek kiválasztása a szabadalmi szakemberekből álló Tanácsadó Bizottság, a bírák kinevezése pedig az Igazgatási Bizottság kompetenciája.)⁵⁹

Mivel az Európai Unió nem részese az ESZB-megállapodásnak, a bírászkodási rendszert – a korábbi tervekkel ellentétben – uniós hozzájárulás nélkül kell elindítani és működtetni. Az ESZB költségvetésének bevételi forrásaiként lényegében kizárólag a bíróság eljárási illetékei és a tagállami hozzájárulások jelentkeznek. Bár alapvető célkitűzés, hogy az ESZB önfinanszírozó módon működjön, a tagállami hozzájárulásokra mindenképpen szükség lesz az intézmény felállításához (egy kezdeti hétéves átmeneti időszakban), illetve, amikor majd a bíróság költségvetésének kiegyensúlyozása érdekében kiegészítő befizetéseket kell folyósítani.⁶⁰

A 89. cikk az ESZB-megállapodás hatálybalépését (azon túl, hogy az legkorábban 2014. január 1-jén következhetett volna be, ami ma már nyilvánvalóan nem lehetséges) meghatározott számú – legalább tizenhárom – ratifikációhoz (egész pontosan: a tizenharmadik megerősítő vagy csatlakozási okmány letétbe helyezéséhez) köti, a ratifikáló szerződő tagállamok között pedig szerepelnie kell annak a háromnak, amelynek területén a megállapodás aláírásának évét megelőző évben a legtöbb európai szabadalom volt hatályban⁶¹ [a hatálybalépés harmadik előfeltételét a 1215/2012/EU rendelet („Brüsszel I. rendelet”)⁶² megfelelő módosításának hatálybalépése képezi; ez a feltétel teljesült].⁶³

⁵⁹ ESZB-megállapodás 11-16. cikk.

⁶⁰ ESZB-megállapodás 36-39. cikk.

⁶¹ Ez a három állam: az Egyesült Királyság, Franciaország és Németország.

⁶² Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás), HL L 351., 2012. 12. 20., 1. o.

⁶³ Az Európai Parlament és a Tanács 542/2014/EU rendelete (2014. május. 15.) az 1215/2012/EU rendeletnek az Egységes Szabadalmi Bíróság és a Benelux Bíróság vonatkozásában alkalmazandó szabályok tekintetében történő módosításáról, HL L 163., 2014. 5. 29., 1. o. A rendelet 2014. május 30-án hatályba lépett, és 2015. január 10-től kell alkalmazni.

Az ESZB-megállapodás aláírása alkalmával elfogadott nyilatkozatukkal az aláíró országok kötelezettséget vállaltak az ESZB-megállapodás mihamarabbi ratifikációjára. Emellett Előkészítő Bizottság létrehozását határozták el annak érdekében, hogy a rendszer minél előbb működésbe lépessen.

Az ESZB működését előkészítő munkafolyamatok lezárásának céldátumaként az Előkészítő Bizottság 2016 első félévének végét jelölte ki annak érdekében, hogy egy féléves ideiglenes alkalmazási periódust követően (ami alatt a szükséges intézményi és személyi döntések megszülethetnek) az ESZB 2017 elején megkezdhesse működését. Az ESZB-megállapodás 6 hónapos ideiglenes alkalmazására a szükséges intézményi és pénzügyi döntések meghozatala, valamint a bírák kiválasztása és kinevezése miatt van szükség, az ESZB-megállapodás hatálybalépésekor ugyanis már egy működőképes bírósági szervezetnek kell rendelkezésre állnia. Az ideiglenes alkalmazás lehetővé tétele érdekében dolgozta ki az Előkészítő Bizottság az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás egyes rendelkezéseinek ideiglenes alkalmazásáról szóló jegyzőkönyvet is, amelyet Magyarország 2015. október 7-én írt alá,⁶⁴ és amelyet hazánknak az ESZB-megállapodással együtt célszerű majd ratifikálnia.

Ami az előzőekben vázlatosan bemutatott reformokból adódó hatásokat illeti, mindenekelőtt arra kell felhívni a figyelmet, hogy az új európai szabadalmi rendszerben részt vevő államokban – köztük Magyarországon is – középtávon a szabadalmi oltalom négyféle változata szerezhető majd meg: 1. nemzeti szabadalom; 2. az ESZB-megállapodás hatálya alá nem tartozó európai szabadalom; 3. az ESZB-megállapodás hatálya alá tartozó európai szabadalom; 4. egységes hatályú európai szabadalom.

Ez a helyzet azért középtávon áll fenn, mivel az ESZB-megállapodás 83. cikkéből adódóan a hatálybalépést követő hétéves (és további – legfeljebb – hét évre meghosszabbítható) átmeneti időszak alatt az érintettek még fordulhatnak a nemzeti bíróságokhoz és hatóságokhoz is a hagyományos, azaz az egységes hatály nélküli európai szabadalmakat érintő jogvitáikkal. Emellett az átmeneti időszak lejártát megelőzően tett európai szabadalmi bejelentés bejelentője vagy az olyan

⁶⁴ Ld. az 1714/2015. (X. 5.) Korm. határozatot az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás ideiglenes alkalmazásáról szóló jegyzőkönyv szövegének végleges megállapítására adott felhatalmazásról

európai szabadalom jogosultja, amelyet az átmeneti időszak lejártá előt adtak meg vagy az átmeneti időszak lejártát megelőzően tett bejelentés alapján adtak meg, élhet az ún. *opt-out* (kijelentkezés) lehetőségével. A kijelentkezés eredményeképpen az adott szabadalomra az ESZB kizárólagos hatásköre nem terjed ki (tehát vele kapcsolatban a nemzeti bíróságok és hatóságok járnak el). Az ESZB Előkészítő Bizottságának állásfoglalása (PC/05/041213) értelmében a nemzeti bíróság (hatóság) előtti perindítás és a kijelentkezés joghatása nemcsak az, hogy az adott jogvitára vagy európai szabadalomra nem terjed ki az ESZB hatásköre, hanem az is, hogy az ESZB-megállapodás helyett az irányadó nemzeti jogot kell alkalmazni a szóban forgó jogvitára vagy szabadalomra. Mivel az átmeneti időszak végén a nemzeti bíróságok előtt folyamatban lévő pereket nem érinti az átmeneti időszak lejártá [ESZB-megállapodás 83. cikk (2) bek.], és mivel az átmeneti időszak alatt benyújtott európai szabadalmi bejelentésre, az ilyen bejelentés alapján vagy az átmeneti időszakban megadott európai szabadalomra, valamint az ilyen szabadalom oltalma alatt álló termékre adott kiegészítő oltalmi tanúsítványra vonatkozóan lehet kijelentkezni az ESZB hatásköre alól [ESZB-megállapodás 83. cikk (3) bek.], az átmeneti rezsím gyakorlati hatásai jóval hosszabb távon érződhetnek, mint az ESZB-megállapodás szerinti hétéves (vagy akár tizennégy évre meghosszabbított) átmeneti időszak. Ez a hosszabb táv – az átmeneti időszak maximális időtartamával és a kiegészítő oltalom lehetőségével is számolva – közel negyven év is lehet, illetve az ezen az időtartamon belül nemzeti bíróság előtt indított perek jogerős befejezéséig terjedhet. Mindezekből következően tartósan számolni kell azzal a különbségtétellel az európai szabadalmak kapcsán, hogy azok az ESZB-megállapodás hatálya alá tartoznak-e vagy sem.

A nemzeti szabadalmakra a magyar szabadalmi törvény, azaz a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) általános szabályai alkalmazandók (a X/A. fejezet tehát nem), és azokat Magyarország szabadalmi hatósága, az SZTNH adja meg, valamint intézi a velük kapcsolatos többi hatósági ügyet. E szabadalmakra irányadók a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmjt.) 20. §-ának (1) bekezdésében és 62/A. §-ának f) pontjában foglaltak. A nemzeti szabadalomra az Szt. – különösen a X/A. fejezetén belül – úgy hivatkozik, mint „a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által megadott” szabadalomra.

Az ESZB-megállapodás hatálya alá nem tartozó európai szabadalomra a jövőben is ugyanaz a szabályrendszer lesz irányadó, mint jelen-

leg. Az ESZE 2. cikkének (2) bekezdésével és 64. cikkével összhangban az európai szabadalom – noha megadására az ESZE irányadó és arra az ESZSZ-nek, azon belül az ESZH-nak van joghatósága (v.ö. az Nmjt. 2. §-ával) – főszabályként (az ESZE útján egységesített néhány anyagi jogi szabály kivételével) azonos hatályú a nemzeti szabadalommal („ugyanazzal a hatállyal rendelkezik és ugyanolyan feltételek alá esik, mint a ... nemzeti szabadalom”); „az európai szabadalom ... jogosultja ... ugyanolyan jogokkal rendelkezik, mint amelyek az érintett államban nemzeti úton megadott szabadalomból erednének”). Az ESZB-megállapodás idézett átmeneti rendelkezései alapján az ilyen európai szabadalmak bitorlása és megsemmisítése kapcsán továbbra is az Szt.-t kell alkalmazni, továbbá fennmarad a magyar bíróságok és az SZTNH joghatósága és hatásköre.

Az ESZB-hatálya alá tartozó európai szabadalmak is európai szabadalmak, de velük kapcsolatban az ESZB szerez kizárólagos hatáskört az ESZB-megállapodás 32. cikkének (1) bekezdésében felsorolt ügyekben. Emellett az ilyen európai szabadalmakra a nemzeti jog – vagyis az Szt.– helyett az ESZB-megállapodás anyagi jogi rendelkezéseit kell alkalmazni az oltalom tartalmát, a bitorlás jogkövetkezményeit vagy éppen a szabadalom megsemmisítését illetően. A nemzeti jog alkalmazásának ezen európai szabadalmak kapcsán csak kiegészítő jelleggel, annyiban van helye, amennyiben az ESZB-megállapodás 24. cikkének (1) bekezdésében felsorolt más jogforrás nem szabályozza az adott kérdést [és amennyiben a 24. cikk (2)-(3) bekezdésében található kapcsoló szabályok az adott nemzeti jogot hívják fel alkalmazandó jogként], illetve amennyiben az ESZB-megállapodás kifejezetten a nemzeti szabadalmakra irányadó jogra hivatkozik (ld. pl. a 28. cikket). E jogi konstrukcióra az európai szabadalmi rendszeren belül az ESZE 149a. cikke teremt alapot [az ESZE 2. cikkének (2) bekezdésével együttes olvasatban].

Amint arra már történt utalás, az egységes hatályú európai szabadalmak szintén az európai szabadalmak speciális válfaját képezik. Uniós jogi aktusok vonatkoznak rájuk: a Szabadalmi Rendelet és a Fordítási Rendelet. Az egységes hatályú európai szabadalmakat is az ESZH adja meg, az európai szabadalmak megadására irányadó eljárásban és feltételek szerint. Valamely európai szabadalom azzal válik egységes hatályúvá, hogy ilyenként bejegyzik az ESZH-nál – az egységes szabadalmi oltalomról – vezetett nyilvántartásba [Szabadalmi Rendelet 3. cikk (1) bek., 9. cikk (1) bek. g) és h) pont]. Az egységes hatály lényege, hogy a megerősített együttműködésben részt vevő valamennyi tagállamban azo-

nos oltalmat biztosít és azonos joghatást vált ki, valamint az, hogy az ilyen hatályú szabadalom csak az összes részt vevő tagállam tekintetében korlátozható, ruházható át, illetve vonható meg vagy szűnhet meg [Szabadalmi Rendelet 3. cikk (2) bek.]. Az egységes oltalom tartalmát a Szabadalmi Rendelet egyfelől az 5. cikkében közvetlenül, másfelől a 7. cikkében az egységes hatályú európai szabadalomra mint a vagyoni forgalom tárgyára irányadó nemzeti jogra történő utalással határozza meg. Ez utóbbi hivatkozás az ESZB-megállapodás jellegéből adódóan az ESZB-megállapodás anyagi jogi rendelkezéseinek alkalmazásához vezet, csakúgy, mint az ESZB-hatálya alá tartozó – de egységes hatály nélküli – európai szabadalmak esetében. Az egységes hatályú európai szabadalom emellett abban is különbözik a „klasszikus” európai szabadalomtól, hogy az egységes hatály bejegyzésén kívül külön hatályosítási cselekményekre nincs szükség (különösen nem külön-külön az egyes részt vevő tagállamokban), a nyelvi-fordítási rezsimre a Fordítási Rendelet speciális előírásai irányadók, továbbá az ESZB hatásköre [az ESZB-megállapodás 32. cikkének (1) bekezdésével oda utalt ügyekben] minden esetben kizárólagos, és sem a nemzeti bíróság előtti perindítással, sem kijelentkezéssel ez a hatáskör nem utalható a nemzeti bírósághoz vagy hatósághoz – még az átmeneti időszakban sem. Amint arról már szó esett, az egységes hatályú európai szabadalmak és fenntartási díjaik adminisztrációját, valamint az ezzel összefüggő lajstromvezetési feladatokat – a részt vevő tagállamok összességének megbízása alapján – az ESZH fogja ellátni.

Noha a Szabadalmi Rendelet 4. cikkének (2) bekezdése kizárja a párhuzamosságot az ugyanazon európai szabadalom alapján valamely tagállamban hatályosított oltalom és az egységes hatályú szabadalmi oltalom között (az utóbbi javára az előbbit hatálytalannak minősítve), a rendelet nem szabályozza az ugyanarra a találmányra egységes hatályú európai szabadalom és nemzeti szabadalom révén szerezhető párhuzamos oltalom lehetőségét (vagy annak kizárását). Az Szt. jelenleg – élve az ESZE 139. cikkének (3) bekezdéséből következő opcióval – nem zárja ki a párhuzamos oltalmat nemzeti és európai szabadalom között. Nincs ok arra és azt semmilyen gyakorlati tapasztalat sem követeli meg, hogy e szabályozási megoldáson változtassunk, illetve, hogy e tekintetben az egységes hatályú európai szabadalmakat másként kezeljük, mint az ilyen hatály nélküli európai szabadalmakat.

Az ESZB Előkészítő Bizottsága állásfoglalásban (PC/07/041213) erősítette meg, hogy az ESZB-megállapodás anyagi jogi rendelkezéseinek a megállapodás hatálya alá tartozó európai szabadalmakra történő

alkalmazása nem keletkeztet egyúttal nemzetközi jogi kötelezettséget a szerződő tagállamok oldalán arra, hogy nemzeti szabadalmi jogukat az ESZB-megállapodás anyagi jogi rendelkezéseivel összehangolják. Ez a fajta harmonizáció célszerűnek bizonyulhat, különösen hosszabb távon, annak érdekében, hogy a nemzeti szabadalmakra és az ESZB-megállapodás hatálya alá nem tartozó európai szabadalmakra is idővel ugyanazok a szabályok legyenek irányadók az oltalom tartalmát illetően, mint az ESZB-megállapodás hatálya alá eső európai szabadalmakra. Szól érv ugyanakkor a mellett is, hogy szabadalmi jogalkotásunk e harmonizációs lépést még ne tegye meg. Egyfelől az ESZB-megállapodás alkalmazásának átmeneti időszakában, illetve az ESZB-megállapodás hatálya alól történő kijelentkezés kérdésében még lehet gyakorlati súlya e kisebb szabályozási különbségeknek is, másfelől pedig az Szt. ilyen horderejű átalakítására egy átfogóbb kodifikációs munka keretében kerülhet sor. Ez utóbbira jó alkalmat kínálhat az iparjogvédelmi kódexnek a Jedlik-terv, azaz a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti stratégia⁶⁵ részeként tervbe vett megalkotása.

Természetesen az egységes hatályú európai szabadalomra – mint az európai szabadalom speciális válfajára – sem alkalmazható az Szt. 84/G. §-ának (1) bekezdésében az európai szabadalmaknak az SZTNH által megadott nemzeti szabadalmakéval azonos hatályt tulajdonító általános szabály. Az egységes szabadalomra, annak hatályára (vagyis oltalmának tartalmára) – főszabályként – a már bemutatott jogi mechanizmus szerint a Szabadalmi Rendelet és az ESZB-megállapodás irányadó, ami alól alapvetően a kényszerengedélyek és a kiegészítő oltalmi tanúsítványok szabályozása képez vagy képezhet kivételt.

Az európai szabadalmi rendszer átalakításából, azaz az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséből és az ESZB létrehozásából adódó gazdasági és innovációpolitikai hatások bemutatása meghaladná ennek az írásnak a kereteit. Emellett e hatások felmérése jelenleg is folyik és még nem zárult le. E tekintetben tehát egyelőre csupán előzetes és vázlatos – több bizonytalansági tényezőt is hordozó – kép adható.

A magyar vállalkozások számára az egységes hatályú szabadalom egyszerűsítést és megtakarítást hoz.

⁶⁵ Ld. az 1666/2013. (IX. 23.) Korm. határozatot.

Egyszerűsítést eredményez, hogy

- 13-26 ország területére egyetlen hatályosítási cselekménnyel szerezhető majd oltalom (és nem kell külön-külön, országonként eljárni ennek érdekében);

- nem kell a hatályosításhoz fordítást benyújtani (a magyar bejelentőknek az előzőekben említett átmeneti időszakot sem kell kivárniuk ehhez, hiszen szinte mindig angol nyelven járnak el az ESZH előtt);

- a megadást és a hatályosítást követően is egységes marad az oltalom (egy helyen – az ESZH-nál – vezetnek lajstromot és csak itt kell a fenntartási díjat is megfizetni);

- több országra kiterjedő hatállyal lehet pereskedni az ESZB előtt.

Megtakarítás adódik abból, hogy

- magyar nyelven benyújtott európai szabadalmi bejelentésnél meg fogják téríteni az ESZH valamelyik nyelvére való fordítás teljes összegét (feltéve, hogy az nem haladja meg az említett maximumot, és a visszatérítést EU-tagállamban honos természetes személy, kis- vagy közép vállalkozás, egyetem, non-profit szervezet, vagy közfinanszírozású kutatóhely igényli);

- elmaradnak azok a költségek, amelyek az országonként történő hatályosítással járnak együtt (pl. a fordítás és a jogi képviselő költségei, a hatályosítási eljárások nemzeti díjai);

- a szabadalom 13-26 országban történő fenntartásának díja nem fogja meghaladni egy átlagos európai szabadalom fenntartásának költségét;

- az ESZB előtt történő eljárás olcsóbb lesz, mint a több – akár 25-26 – országban történő párhuzamos pereskedés (a kkv-k számára pedig az ESZB-megállapodáshoz fűzött nyilatkozat értelmében külön kedvezmények állnak rendelkezésre annak érdekében, hogy a bírósági eljárási illetékek terheit enyhítsék).

Az Európai Bizottság számításai szerint az egységes hatályú európai szabadalom költsége a mai költségek legfeljebb 20%-át fogja kitenni (a teljes fordítási költség pl. 680 euró alá mehet); az egységes bíráskodás bevezetése pedig 150-300 millió eurós megtakarítást hozhat évente az érintett vállalkozások oldalán.

Az egységes hatályú európai szabadalom hatása Magyarország gazdaságára – Magyarországnak az európai és a világ gazdaságba való beágyazottsága, illetve a gazdasági szereplők sokfélesége miatt – nem számszerűsíthető egyértelműen. Az egységes hatályú európai szabada-

lom a találmányok egyszerűbb és olcsóbb védelmét teszi majd lehetővé, így minden bizonnyal fenntartja Európa – és ezáltal Magyarország – képességét a működőtőke idevonzására, ami a tőkeberuházásokért folytatott világviszonylatú versenyben meghatározó a versenyképesség fenntartása szempontjából. A Magyarországon működő azok a cégek, amelyek aktívak a kutatás-fejlesztés és az innováció terén, illetve a világpiacra termelnek, egyértelműen kedvezményezettjei lesznek az új rendszernek, hiszen a szabályozási környezet egységesedése és a költségek csökkenése várhatóan pozitív hatás gyakorol eredményességükre, és így nagyobb kapacitással, több munkaerőt foglalkoztatva működhetnek majd. Ezenkívül az érintett cégek K+F+I-re fordított forrásai hozzájárulhatnak ahhoz, hogy Magyarország közelebb kerüljön a 2020-ig vállalt 1,8%-os GDP-arányos kutatás-fejlesztési kiadások eléréséhez.

A hatások értékeléséhez indokolt figyelembe venni annak a felmérésnek az eredményeit, amelyet az Európai Bizottság, az ESZH és az OHIM közösen készített és tett közzé 2013. szeptember 30-án „A szellemi tulajdon-intenzív iparágak hozzájárulása az Európai Unióban a gazdasági teljesítményhez és foglalkoztatáshoz” címmel.⁶⁶ A felmérésből kitűnik, hogy az Európai Unióban az álláshelyek 10%-a szabadalom-intenzív iparágakban⁶⁷ található, és ezek az iparágak közvetlenül vagy közvetetten több mint 35 millió munkavállaló foglalkoztatását biztosítják. Emellett a szabadalom-intenzív iparágaknak tulajdonítható az EU GDP-jének 13,9%-a. Az EU kereskedelmi mérlege ugyanakkor a szabadalom-intenzív termékeket illetően deficitet mutat. A közzétett adatok alapján az alacsony hazai iparjogvédelmi aktivitás ellenére Magyarországon a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok az uniós átlagot meghaladó mértékű gazdasági súlyt mutatnak: a GDP 45,1 százalékát biztosítják, és a munkahelyek 27,2 százalékát adják (az EU-átlag 39, illetve 26 százalék). Említésre méltó még, hogy Csehország és Szlovákia után az Európai Unión belül Magyarországon a legmagasabb a külföldi cégek aránya a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban. A szabadalom-intenzív ágazatok magyarországi részesedése ezen belül a következő: a GDP 20%-a (ami meghaladja az EU átlagát és a tagállamok között az első helyre

⁶⁶ European Patent Office – Office for Harmonization in the Internal Market: Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union. Industry-Level Analysis Report, September 2013, p. 1-143.

⁶⁷ Ide sorolják különösen a gyógyszeralapanyag-gyártást, a vegyi termékek, az optikai eszközök és a híradástechnikai berendezések gyártását.

sorolja e téren hazánkat), a foglalkoztatás 11,4%-a (ami szintén az EU átlaga fölött van). E magas arányt hazánk és a régió más országai esetében az említett felmérés a hagyományos gyár- és feldolgozóipar jelentős nemzetgazdasági súlyának tulajdonítja.

Azok a hátrányok, amelyek az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséből adódhatnak, főként arra vezethetők vissza, hogy az előzőekben felsorolt előnyök várhatóan nem vagy nem elsősorban a hazai és az európai vállalkozások oldalán fognak jelentkezni, ugyanis az elmúlt években benyújtott európai szabadalmi bejelentések csupán mintegy egyharmada származott az EU-ból, a többi mind régióink konkurenseitől érkezett.

Európán belül a nagyobb szabadalmi aktivitást felmutató, innovatív nemzetgazdasággal rendelkező, illetve az ESZH valamelyik hivatalos nyelvével megegyező hivatalos nyelvet használó államok lesznek a Szabadalmi és a Fordítási Rendeletektől várt költségcsökkentés legnagyobb haszonélvezői. Az egységes szabadalom bevezetése elsősorban a nagyobb, régebbi és fejlettebb (tudásintenzív gazdasággal rendelkező) tagállamok, valamint a tengerentúli gazdaságok érdeke, az ő mai verseny- és technológiai előnyüket növeli. Mindez azonban nyilvánvalóan nem zárja ki, hogy hazánk is profitáljon a kiépülő új rendszerből, különösen az ahhoz való csatlakozásunkhoz kapcsolódó – kiegészítő, „rásegítő” jellegű – szabadalom- és innovációpolitikai intézkedéseknek köszönhetően.

Emellett az egységes szabadalom bevezetésétől az is várható, hogy a hazánkban hatályos szabadalmak – azaz hasznosítási monopoljogok – száma megemelkedik, sőt, megugrik. A Bizottság évi 10-30 ezer egységes szabadalom megadásával számol, szakértői pedig azt jósolják, hogy pusztán az egységes szabadalom bevezetésének hatására az EU-t megcélzó szabadalmi igények száma 24%-kal meg fog ugrani. Így előállhat az a helyzet, hogy a Magyarországra nézve külföldieknek megadott szabadalmak és ennek következtében a hazánkban hatályos ilyen szabadalmak mennyisége számottevően megemelkedik: míg az elmúlt években a 3,5 ezret éppen csak elérő nagyságrendben szereztek hazánkra kiterjedő szabadalmat külföldiek, ez a szám az egységes szabadalom bevezetése esetén öt-tízszeresére is megnőhet. Ez nemcsak azzal jár majd, hogy a szabadalmi fordítások költségeinek csökkentéséből adódó megtakarítás még nagyobb mértékben és arányban jelentkezik a külföldi, illetve a nem európai vállalkozások oldalán, hanem azt is elő fogja idézni, hogy a hazai vállalkozásoknak a mainál jóval több szabadalmi jogi

korláttal kell számolniuk a csúcstechnológia területein. (Ez egyébként igaz – bár a magyarországitól eltérő mértékben és arányban – az EU egységes piacára is.)

Az új európai szabadalmi rendszerből eredő közvetlen – és összességében (legalábbis egyes vélemények és tanulmányok szerint) inkább negatív – hatások várhatólag csak rövidtávon jelentkeznek, és idővel a magyar nemzetgazdaság innovatív kapacitásának és versenyképességének javulásával megfordíthatók. Az új rendszerhez való csatlakozás közvetett, esetenként nem is számszerűsíthető gazdasági és egyéb hatásai pedig egyrészt nehezen becsülhetők meg ma még, másrészt nagy valószínűséggel pozitív egyenleget fognak mutatni. A kedvezőtlen gazdasági, költségvetési, intézményi és egyéb hatások pedig proaktív módon – kellően hatékony szabadalom- és innovációpolitikai eszközökkel, intézkedésekkel – kezelhetők, ellensúlyozhatók, összhangban a kormányzati KFI-stratégiával és a már említett Jedlik-tervvel.

Mindezek alapján politikai és diplomáciai szempontból kívánatos, gazdasági és költségvetési szempontból pedig vállalható, hogy Magyarország azon államok között legyen, amelyek az ESZB-megállapodásnak a hatálybalépésétől kezdődően részesei, és amelyek területére ennek folytán kezdettől fogva egységes hatályú európai szabadalmat is lehet szerezni.